

elke periode naast de horizontale, die deze heeft³⁰⁾. Naar het oude verklaringsprincipe van Augustinus, waarbij de polariteit van twee aan elkaar tegenovergestelde geestelijke grootheden de voornaamste rol in de beweging der dingen speelt, eer dan naar dat van een onafgebroken, zij het dan misschien ook wel op en neer golvenden vooruitgang.

Hoe weinig heeft deze kentering in de sferen der wetenschap nu echter, n'en déplaise Boehmer, veranderd inzake den invloed der idee van den vooruitgang! Wijziging, ja, heeft ze teweeg gebracht. De verwachtingen der „Fortschrittlers" zijn tegenwoordig heel wat lager gestemd dan vroeger. En vooral in de Angelsaksische wereld komt uit een telkens hernieuwd vragen, of de feiten waarop men zich voor den vooruitgang pleegt te beroepen, wel goed geïnterpreteerd worden, eveneens aan den dag, dat de zekerheid in deze materie er niet op vooruit ging. Maar van een verdwijnen van het verschijnsel als zoodanig is toch geen sprake! Hier komt wel uit hoe juist Chantepie de la Saussaye onderscheidde tusschen evolutiegeloof en evolutieleer en hoe terecht hij gezegd heeft, dat dat „evolutiegeloof niet uitsluitend en niet rechtstreeks uit de evolutieleer ontsproten is"³¹⁾. Die leer kon hebben afgedaan: de stemming, die er zich indertijd een wetenschappelijken promotor in had gezocht, hield zich zonder haar evengoed staande. Hoe krachtig een man als Ferdinand Tönnies nog ten vorigen jare zijn credo in dit opzicht uitsprak, hebt ge gehoord. Is deze ééne uitspraak U te mager om als bewijs te dienen? Ziehier er dan enkele andere! Vond F. Müller-Lyer 't nog in den tweeden druk van zijn *Der Sinn des Lebens*, die in 1919 verscheen, niet „unendlich förderlicher" de opgroeiende jeugd Condorcet's *Progrès de l'esprit humain* dan de Ilias of de Anabasis te laten lezen? En hier zijn woorden van vertegenwoordigers der publieke opinie van een als geen andere natie eenvormig denkend en levend volk als het Amerikaansche: „the human race is susceptible of improving to a higher state of excellence than the world has yet known! En, iets aarzelender maar daardoor tevens getuigend van een intenser belangstelling voor het punt in kwestie: „Until we have tried seriously and systematically.... we do not and cannot know how far the world can be made a better and sweeter place in which to live"³²⁾.

cir. bei
- terna